

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE¹

A SZERZŐRŐL:

Dr. Végh Ferenc ny. vezérezredes (PhD)

AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK A NATO-BAN: A SZÖVETSÉG ALKALMAZKODÁSA AZ ÚJ STRATÉGIAI PRIORITÁSOKHOZ²

A tanulmány szerzőiről: Alexandra de Hoop Scheffer az Amerikai Egyesült Államok Német Marshall Alapítványa párizsi irodájának igazgatója és a transzatlanti biztonsággal foglalkozó kutatási igazgató. Martin Quencez az Alapítvány munkatársa és igazgatóhelyettese.

A szerzők a NATO és az Amerikai Egyesült Államok viszonyának alakulását tárgyalják az új stratégiai prioritások függvényében. Érvelésük szerint a 2021. júniusi NATO-csúcstalálkozón a szövetségesek megállapodtak abban, hogy fellépnek Kínával szemben a Szövetség biztonsági érdekeinek védelme érdekében, mert „Kína kinyilvánított ambíciói és magabiztos magatartása rendszerszintű kihívásokat jelent a szabályokon alapuló nemzetközi rend és a Szövetség biztonsága szempontjából releváns területek számára”. Washington számára győzelmet jelentett, hogy a NATO az Amerikai Egyesült Államok szövetségi hálózata sarokköveként elismerte a Kína jelentette kihívást, és kiterjesztette a Szövetség túlnyomórészt transzatlanti fókuszát.

Az afganisztáni misszió vége a NATO egy korszakának lezárását jelenti. A Szövetség történetének leghosszabb területen kívüli küldetése lehetővé tette Kína számára, hogy kiépítse katonai és gazdasági erejét. Egyértelmű jelzés, hogy egyre inkább a NATO látókörébe kerülnek Kelet-Ázsia – a Dél-kínai-tenger, Tajvan és Észak-Korea – biztonsági kérdései, és a jövőben sem zárható ki, hogy a Szövetségnek a térségben kell lépéseket tennie vagy reagálnia.

2021 tavaszán tett európai látogatása során Biden elnök jelezte, hogy „Amerika visszatért”, világos vízióval rendelkezik a NATO-ról, és európai partnerek támogatását kéri. Az elnök az Észak-atlanti Szerződés 5. cikkelye iránti újbóli elköteleződése abból az elvárásból indul ki, hogy a NATO foglalkozzon Kína jelenlegi és jövőbeli stratégiai aggályaiival, azzal a biztonsági és geopolitikai környezettel, amely drámaian megváltozott az elmúlt 20 évben. Kínának a technológiai verseny, az éghajlatváltozás, a hibrid fenyegetések és ezeknek a NATO-tagállamok politikai kohéziójára gyakorolt destabilizáló hatásai most az Amerikai Egyesült Államok stratégiai napirendjének középpontjában állnak. Ezek a prioritások újra-definiálják a Szövetség célját. Ebben az összefüggésben a NATO 2022-ben bemutatandó új

¹ Az alább szemlézett tanulmányokat 2021 őszén-telén publikálták a nemzetközi szaksajtóban. A bennük foglaltak különösen érdekesek a 2022. februári, Ukrajna elleni orosz agresszió tükrében – A szerk.

² Alexandra de Hoop Scheffer – Martin Quencez: The US in NATO: adapting the Alliance to new strategic priorities. NDC Policy Brief No. 17. NATO Defense College, 27. 10. 2021. <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1621> (Letöltés időpontja: 2021. 11. 30.)

Stratégiai Konceptiója éppen ezeket a változásokat kívánja kezelni, különösen akkor, amikor a Szövetség az Afganisztán utáni korszakba lép.

A szerzők véleménye szerint az Amerikai Egyesült Államok NATO-val szembeni célja rövid távon az, hogy újra felvegye a kapcsolatot a Szövetséggel, valamint hogy együttműködjön a szövetségesekkel szerte a világon. Hosszabb távon a NATO csak akkor marad releváns a Fehér Ház számára, ha a Szövetség hozzájárul a Kínával szembeni stratégiai versenyhez, de jövője nagymértékben függ az amerikai belpolitika alakulásától is. Hosszú távon az a kockázat, hogy Washingtonnak a NATO és az 5. cikk iránti elkötelezettsége a négyéves elnöki ciklus függvénye, ami drámaian gyengítheti a Szövetség hitelességét, valamint az amerikai vezetésbe vetett bizalmat. Az Amerikai Egyesült Államok célja, hogy folytassa a munkát a Szövetségen belüli strukturális kérdések megoldása érdekében, mint például a tehermegosztás és a politikai kohézió, miközben új, a prioritásaihoz jobban illeszkedő partnerségi menetrendet dolgoz ki.

A cikk írói megállapítják, hogy a NATO továbbra is az Amerikai Egyesült Államok globális stratégiai prioritásai által formált „globális szövetség” marad, és továbbra is erősíti együttműködését a „globális partnerekkel”.

Washington egyik hosszú távú célja a különböző amerikai szövetségek és partnerségek integrációja olyan szereplők koherens koalíciójává, amelyeknek közös érdekük Kína visszaszorítása. 2016 óta – a NATO 2030 jelentés szellemében – a Szövetség politikailag egyre elkötelezettebb négy ázsiai–csendes-óceáni partnere – Ausztrália, Japán, Dél-Korea és Új-Zéland (NAC+4 formátumban) – iránt.

Az amerikai–kínai versengés transzatlanti nézeteltérésekhez vezethet, és nemcsak a Kínával szembeni politikában, hanem a stratégiai és földrajzi munkamegosztásban is, ami hatással lehet a NATO hosszú távú kohéziójára. Sok európai ország továbbra sincs meggyőződve arról, hogy az Amerikai Egyesült Államok miként kezeli a Kína által okozott kihívásokat, viszont továbbra is az európai biztonság szavatolójának akarják megtartani Washingtont. Valójában az európaiak megosztottak a tekintetben, hogy a NATO részt vegyen-e a Pekinggel szembeni nagyhatalmi versenyben.

A Szövetség alkalmazkodása ehhez a nagyhatalmi versenyhez rövid távú prioritás Washington számára. Ugyanakkor két strukturális és hosszú távú probléma továbbra is hatással lesz az Amerikai Egyesült Államok szövetségi szerepvállalására: a transzatlanti tehermegosztás és a közös értékek. Ahogy az amerikaiak a katonai doktrínájukat és képességeiket az indiai–csendes-óceáni térségre összpontosítva alakítják, továbbra is arra fogják kérni az európai szövetségeseket, hogy vállaljanak nagyobb biztonsági felelősséget. Míg az amerikaiak elkötelezettek Európa biztonsága mellett, a szilárd, kollektív védelmük egyre inkább az európai képességekre fog támaszkodni. Rövid távon nyilvánvaló prioritást élvez a rakétavédelem és a tengeraltattjárók elleni hadviselés, középtávon különösen a kibertérben és a világűrben jelentkező új kihívások.

Emellett minőségibb megközelítésre lenne szükség a vezetés megosztásánál, mivel a műveleti feladatok nagyobb részének átvételével az európaiaknak nagyobb felelősséget vállalnak a NATO döntéshozatalában. Ez lehetővé tenné a transzatlanti partnerek számára az átmenetet a tehermegosztástól a kockázatmegosztásig.

Az Amerikai Egyesült Államoknak figyelembe kellene vennie az európaiak stratégiai érdekeit és komparatív előnyeit a legsürgetőbb kihívások kezelésekor, beleértve az indiai–csendes-óceáni térségben jelentkező kihívásokat is. Az afganisztáni kivonulás tapasztalatai új érveket adtak az európai döntéshozatali képesség megerősödésének hívei számára a Szövetségen belül (vagy azon kívül). A brexit után az EU stratégiai jelentősége az Amerikai

Egyesült Államok számára valamelyest csökkent. Egy hiteles „európai pillér” megjelenése a NATO-n belül kevésbé valószínű.

Az Amerikai Egyesült Államok a Szövetséget a demokratikus hanyatlás elleni küzdelem alapvető eszközének tekinti, és Washingtonnak foglalkoznia kell a Szövetségen belüli normatív megosztottságokkal, valamint a szövetségesek közötti belső kohézió gyengülésével. Emellett meg kell találnia a megfelelő egyensúlyt az „értékek koalíciója” eszméjének előmozdítása során, ugyanakkor kerülnie kell az olyan szövetségesek elidegenítését, mint Törökország és Magyarország.

Az elkövetkező öt évben az amerikai vezetés válogatosabb lesz, különösen az expedíciós erők külföldre telepítése tekintetében. A válságkezelést, a diplomáciát kiszervezi az európai partnereknek és a regionális hatalmaknak azokon a területeken, ahol Washington megítélése szerint nincsenek létfontosságú érdekei. Ez különösen igaz lesz Afrikában, a Földközi-tengeren és a Közel-Kelet egyes részein.

Washington továbbra is befektet a szövetségekbe, előnyben részesítve az *ad hoc* és a rugalmas kereteket, különösen az indiai–csendes-óceáni térségben (amint azt az AUKUS példája is mutatja), miközben transzregionális együttműködési formátumokat fejleszt a Csendes-óceán és az Atlanti-óceán között. Ebben az átalakulásban a NATO mindaddig fontos eszköz marad az Amerikai Egyesült Államok számára, amíg az Kínát és a technológiai innovációt helyezi előtérbe – zárják mondanivalójukat a szerzők.

A MEDVE TÁPLÁLÁSA: AZ OROSZ HADSEREG LOGISZTIKÁJA³

A szerzőről: Alex Vershinin alezredest 2002-ben avatták harcokszó hadnaggyá. Koreában, Irakban és Afganisztánban szerzett 10 éves frontvonalbeli tapasztalattal rendelkezik. 2014 óta modellező és szimulációs tisztként teljesít szolgálatot a NATO és az Amerikai Egyesült Államok hadseregének koncepciófejlesztési és kísérleti területein, beleértve az amerikai hadsereg fenntartásának harci laboratóriumát, ahol a kísérleti forgatókönyvek készítésének csoportját vezette.

A cikk szerzője az orosz hadsereg logisztikai lehetőségeinek vizsgálatával próbál választ keresni arra a kérdésre, hogy indíthat-e Oroszország nagy mélységű inváziót, vagy csak korlátozott mélységű, logisztikailag támogatható műveletekbe kezdhet.

Egy Ukrajna elleni esetleges orosz agresszió súlyos következményekkel járna az európai biztonságra nézve. Talán még aggasztóbb lenne egy NATO-tag ellen irányuló orosz támadás. Lehet, hogy Moszkva alá akarja ásni a biztonságot például a balti államokban vagy Lengyelországban, de vajon az orosz kormány sikeresen végrehajthat-e nagyszabású inváziót ezekben az országokban? Mivel a közelmúltbeli hadijátékok erre utalnak, a válasz határozott igen – és ez elég könnyen megvalósítható. Az orosz hadsereg három napon belül képes lenne lerohanni a balti államokat.

A legtöbb ilyen hadijáték – mint például a RAND kutatóintézet balti tanulmánya – kész tényként kezeli, hogy az orosz kormány célja a terület elfoglalása és megtartása. Ez dilemmát

³ Alex Vershinin: Feeding the bear: A closer look at Russian Army logistics and the fait accompli. War on the Rocks, 23. 11. 2021. <https://warontherocks.com/2021/11/feeding-the-bear-a-closer-look-at-russian-army-logistics/?fbclid=IwAR02pm4J4iyTwt9gK1Acthd09z6QRmA4pVzsJeI1x0v2miCligqt9U7yiy8> (Letöltés időpontja: 2021. 11. 30.)

jelent a NATO számára: indítson költséges ellentámadást, és kockáztasson súlyos veszteségeket, esetleges nukleáris válságot, vagy fogadja el az orosz megszállást, ami aláásná a Szövetség hitelességébe vetett hitet. Egyes elemzők azzal érvelnek, hogy ezek az orosz területserzések nagy valószínűséggel korlátozottak lennének, egy vagy két városra terjednének ki. Noha ezt a forgatókönyvet természetesen tanulmányozni kell, továbbra is fennáll az aggodalom a jelentősebb invázió megvalósíthatóságával kapcsolatban.

Míg az orosz hadseregnek határozottan megvan a harci ereje ezeknek a forgatókönyveknek a megvalósításához, vajon Oroszország rendelkezik-e megfelelő logisztikai struktúrával, hogy támogassa ezeket a műveleteket? A kezdeti offenzíva során – a harcok kimenetelétől függően – az orosz erők teljesíthetik a közelebbi célokat, de a logisztikai rendszere megköveteli a műveleti szüneteket. Ennek eredményeként egy nagy mélységű területfoglalás valószínűtlen. Az orosz hadseregnek megvan a harci ereje ahhoz, hogy megvalósítsa a forgatókönyvben elképzelt célokat, de nincsenek meg a logisztikai erői ahhoz, hogy ezt egyetlen lépésben, logisztikai szünet nélkül megtegye. Az orosz repülőerők (nagy erőt képviselő harcászati bombázókkal és szárazföldi célokat szelektíven támadó repülőgépekkel) a támadó helikopterek tűztámogatásával valamennyire mérsékelhetik a tüzérségi lőszerfogyasztást.

A NATO-tervezőknek olyan terveket kell kidolgozniuk, amelyek az orosz logisztikai kihívások gyengeségeinek kiaknázására összpontosítanak ahelyett, hogy a harci erőviszonyok egyenlőtlenségét próbálnák kezelni. Ez a terv magában foglalja az orosz hadsereg mélységbe történő beengedését a NATO területére, így az orosz utánpótlási vonalak megnövelését a maximumig, miközben támadja a logisztikai és a szállítási infrastruktúrát, például a teherszállító oszlopokat, vasúti hidakat és csővezetékeket. A határ menti harcok az oroszok számára kedvezők, mivel a rövidebb utánpótlási távolság kompenzálja a logisztikai hiányosságait.

Vasutak és az orosz logisztikai képességek

Az orosz hadsereg logisztikai erőit nem vasutaktól távol eső nagyszabású szárazföldi offenzívákra tervezték. A harcoló egységeken belül az orosz ellátó- és kiszolgáló erők mérete kisebb, mint nyugati társaiké. Csak a dandárok rendelkeznek egyenértékű logisztikai képességgel, de ez nem pontos összehasonlítás. Az orosz alakulatoknak mindössze háromnegyed annyi harcjárműve van, mint amerikai társaiknak, viszont csaknem háromszor annyi tüzérséggel rendelkeznek. Az extra tüzérségi és légvédelmi osztályok eredményeként az orosz logisztikai igények sokkal nagyobbak, mint az amerikai társaiké. Ezenkívül az orosz hadseregnek az összefegyvernemi hadseregeiken belül nincs elegendő számú ellátódandárja – vagy anyagi-technikai támogatódandárja, ahogyan ők nevezik azokat.

A Nemzetközi Stratégiai Tanulmányok Intézete által közzétett Military Balance tíz anyagi-technikai támogatódandárt ad meg, amelyek tizenegy összefegyvernemi hadsereget, egy páncéloshadsereget és négy hadtestet támogatnak. Oroszország nyugati és déli parancsnoksága három-három hadsereggel és három anyagi-technikai támogatódandárral rendelkezik. Az oroszok ütőkártyája a tíz vasúti dandár, amelyeknek nincs nyugati megfelelője. Szakterületük a vasútbiztonság, az építés és a javítás, míg a gördülőállományt polgári állami cégek biztosítják.

Oroszország egyedülálló a vasúti dandárok tekintetében. Ennek oka, hogy az orosz erők logisztikailag a vasúthoz kötődnek a gyártól a katonai körzeti raktárakig, valamint az összefegyvernemi hadseregekhez, és ahol lehetséges, ott hadosztály/dandár szintig. Egyetlen

másik európai nemzet sem használ olyan mértékben vasutat, mint az orosz hadsereg. Ennek az is az oka, hogy Oroszország hatalmas – a távolság az egyik végétől a másikig több mint 9600 km. Gond viszont az, hogy az orosz vasutak széles nyomtávúak. Csak a volt szovjet köztársaságok – köztük a balti államok – és Finnország alkalmazza még mindig az orosz szabványt. A balti fővárosok előtt több átrakóállomás is létezik, de még így is 1–3 napra telhet a vasútállomások elérése és a kirakás megkezdése.

Lengyelországnak csak egy széles nyomtávú vasútvonala van, amely Krakkó régiótól Ukrajnáig tart, és nem használhatják az orosz erők anélkül, hogy előbb elfoglalnák Ukrajnát. Fehéroroszországból Varsóba nincsenek széles nyomtávú vonalak. Ez azt jelenti, hogy az orosz hadsereg vasúti szállítási képessége véget érhet a volt Szovjetunió határainál. Ha az orosz hadsereget az orosz nyomtávú vasúthálózaton túl próbálják ellátni, az arra kényszerítene őket, hogy leginkább a tehergépjárművekre hagyatkozzanak, amíg a vasúti csapatok át nem állítják a vasutat vagy újat nem építenek.

Oroszország tehergépjármű-logisztikai támogatását, amely kulcsfontosságú lenne Kelet-Európa inváziójában, korlátozza a teherautók száma és a műveletek kiterjedése. Egyszerű matematika segítségével kiszámítható, hogy a teherautók milyen távolsáig tudnak működni. Feltéve, hogy a meglévő úthálózat 72 km/h sebességet képes biztosítani, akkor egyetlen teherautó naponta három utat tud megtenni 70–80 km hatótávolsáig: egy óra a berakodás, egy óra az utazás a támogatott egységig, egy óra a kirakodás és egy másik óra, hogy visszatérjen a bázisra. A ciklus háromszori megismétlése összesen 12 órát vesz igénybe. A nap hátralévő részét a járműkarbantartás, az étkezés, a tankolás, a fegyverkarbantartás és az alvás tölti ki. Növelve a távolságot 145 km-re, a teherautó naponta két utat tehet meg, 290 km távolság esetében ugyanaz a teherautó napi egy utat tesz meg. Ezek a feltételezések nem működnek rossz terepen, vagy ahol korlátozott/sérült az infrastruktúra. Ha egy hadseregnek éppen elég tehergépjárműve van ahhoz, hogy 72 km távolságon el tudja látni magát, akkor 145 km esetében az áteresztőképesség 33%-kal alacsonyabb lesz, 290 km-nél ez már 66%-kal csökken.

Az orosz hadseregnek nincs elég tehergépjárműve ahhoz, hogy kielégítse a logisztikai igényeit a tábori raktáraktól 145 km-nél nagyobb távolságra. A 290 km-es hatótávolság eléréséhez az orosz hadseregnek meg kell dupláznia a tehergépjárműinek számát. 400 általános tehergépkocsi szükséges mindegyik anyagi-technikai támogató dandár számára. Az orosz logisztikai követelmények és a szállítási erőforrások megismeréséhez hasznos kiindulópont lehet az orosz összefegyvernemi hadsereg. Mindegyiküknek más az összetétele, de állománytábla szerint minden hadsereghez egy anyagi-technikai támogatódandár tartozik. Minden anyagi-technikai támogatódandárban két szállítózászlóalj van, összesen 150 általános tehergépjárművel, 50 pótkocsival és 260 speciális tehergépjárművel. Az orosz hadsereg nagymértékben alkalmaz ágyú- és rakétatüzérségi tüzet, és a rakétái igen terjedelmes méretűek. Bár minden hadsereg más és más összetételű, egy hadseregben általában 56–90 sorozatvető található. Az egyes indítók feltöltése egy tehergépjármű teljes platóját elfoglalja. Ha az összefegyvernemi hadsereg sorozatvető tüzérsége egyetlen sortüzet löne ki, akkor 56–90 teherautóra lenne szükség a rakétalőszer utánpótlásához. Ez körülbelül a fele az anyagi-technikai támogatódandár tehergépjármű-mennyiségének egy rakétasor feltöltéséhez. Van továbbá 6–9 csöves tüzérsztály, 9 légvédelmi tüzérsztály, 12 gépesített és felderítő-zászlóalj, 3–5 harcokocsi zászlóalj, illetve az aknavetők, páncéltörő rakéták és kézi lőfegyverek lőszerai – nem is beszélve az élelmiszerről, a műszaki, illetve egészségügyi felszerelésekről és így tovább. Az orosz hadseregnek sok tehergépjárműre van szüksége csak a lőszer és a szilárd rakomány utánpótlása miatt.

Az üzemanyag- és vízellátás érdekében minden anyagi-technikai támogatódandárnak van egy harcászati csővezeték-zászlóalja. Ezek a csővezetékek kisebb áteresztőképességűek, mint a nyugati megfelelőik, de az új működési terület elfoglalása után három-négy napon belül üzembe helyezhetők. Addig is üzemanyag-szállító gépkocsik szükségesek az üzemanyag-utánpótlás biztosításához. Lehet vitatkozni, hogy az orosz hadseregnek megfelelő-e a működési hatótávolsága ahhoz, hogy elérje céljait az eredeti üzemanyagkészletével, különösen azokkal a tartaléküzemanyag-hordókkal, amelyeket a járművek szállítanak. Ez nem teljesen helyes megközelítés. A harcokocsik és a páncélozott járművek égetik az üzemanyagot, amikor harcban manővereznek, vagy csak üresjáratban várakoznak. Ez az oka annak, hogy az amerikai hadsereg az „ellátó napokat” használja az üzemanyag-fogyasztás tervezésére, nem pedig a hatótávolságot. Ha az orosz hadsereg egy hadművelete 36–72 óráig tart, amint a RAND-tanulmány becsüli, akkor az orosz hadseregnek legalább egyszer fel kell tankolnia, mielőtt a harcászati üzemanyag-csővezetékeket beüzemelnék a műveletek támogatására.

A logisztikai biztosítás fenntartása nehéz feladat

Forgatókönyv a Baltikumban

A Baltikumban végrehajtandó nagyszabású orosz műveletek komoly logisztikai kihívásokkal járnának. A kis léptékű műveletek kis erővel is megvalósíthatók logisztikai kihívás nélkül, de nagy léptékben már egészen máshogy áll a dolog. A kész helyzet elé állítás stratégiája megköveteli, hogy az orosz erők lerohanják a balti államokat, és kevesebb mint 96 órán belül felszámoljanak minden ellenállást – még mielőtt a NATO nagyon magas készenléti erői megerősíthetik a védőket. Ez az erő nem állít meg egy orosz támadást, de szárazföldi háborúra kötelezi a NATO-t, megcáfolva a kész helyzet elé állítás célját. A logisztikai biztosítás a fő buktató a művelet tényleges megvalósulásának időszámvetésében. A vasút széles nyomtávú és használható, de az idő túl rövid ahhoz, hogy az elfoglalt kirakóállomásokat újra üzembe helyezzék. A Németország felett kilótt tucatnyi NATO cirkálórakéta tönkretetheti a kulcsfontosságú vasúti hidakat Narvában, Pszkovban és Velikije Lukiban, és amíg nem javítják meg ezeket a hidakat, addig napokra leállhat a Baltikumba irányuló vasúti forgalom. Hasonló a helyzet a tengeren is. A légierő, a dízelmeghajtású tengeralattjárók és a parti telepítésű hajó elleni rakéták kombinációja valószínűleg megakadályozza a Balti-tengeren mindkét fél számára a felszíni flották alkalmazását.

Az orosz hadseregnek elegendő harci ereje van a balti államok elfoglalására, de ez a művelet nem lesz gyors lefolyású, hacsak az orosz kormány nem csökkenti le az elfoglalni kívánt terület mértékét. A logisztikai erők csak egy fokozatosan megvalósuló műveletet támogathatnak, ami nem bontja meg a NATO egységét, hanem időt ad a Szövetségnek a mozgósításra és a terület elfoglalására. Még ha a NATO úgy is dönt, hogy nem veszi birtokba azonnal a területet, tagállamai valószínűleg megbénító gazdasági szankciókat vetnének be Oroszország behódolásáig. Másrészt, például egy teljes jogú tagállam meghódításával, elérhetik a NATO-egység megbontását, de ezt az orosz hadsereg logisztikailag nem tudja támogatni. A téves számítások nagy kockázatával jár, ha azt feltételezzük, hogy mind a harminc tagállamnak deklarálnia kell a NATO 5. cikkelyének életbe léptetését. Papíron ez igaz, de a gyakorlatban, ha csak az Amerikai Egyesült Államok (a harci erő biztosítása érdekében), Németország és Lengyelország (a területhez történő hozzáférés biztosításával) tartaná be az 5. cikket, Oroszország akkor is súlyos konfliktusba kerülne, amely a nukleáris küszöbön túl is eszkalálódhatna.

A lengyel forgatókönyv

Az orosz hadsereg logisztikai kihívásai a lengyel forgatókönyv esetében eltérnek az előzőtől. Kiseb az időkényszer, de nagyobb nehézségek adódnak a távolságok és a széles nyomtávú vasutak hiánya miatt, amelyek a fehérorosz határnál érnek véget. Lengyelországhoz legközelebbi vasútállomás a fehéroroszországi Grodnóban és Brestben van. Az első 208 km, a második 263 km-re van Varsótól. Egy 145 km képességű hadsereg számára ez egy hosszú utánpótlási vonal.

Kalinyingrád is számításba jöhet egy másik lehetőségként, de ez nem praktikus, mivel az érintett NATO-tagállamok rendelkeznek tengerparttal. A NATO légierejének, haditengerészeti erőinek és a lengyel szárazföldi telepítésű, hajó elleni rakéták kombinált alkalmazása valószínűtlenné teszi a tengeri utánpótlást. A Military Balance szerint állomásozik ott egy orosz hadtest jelentős raktárakkal, de nincsenek támogató logisztikai egységek, amelyek biztosítanák az utánpótlást. A harcoló erőket a logisztikai csapatoknak kellene ezekkel a készletekkel ellátni körülbelül 72 km hatótávolságban. Az ottani helyőrség hosszú ideig ki tud tartani elszigetelten, de nem hajthat végre szárazföldi támadó hadműveleteket. Az orosz hadsereg el tudja érni Varsót, de nem tudja azt elfoglalni logisztikai szünet nélkül, meg kell állnia, hogy átkonfigurálja/javítsa a vasútvonalat, valamint harcászati csővezetéseket, illetve raktárakat építsen. Ahelyett, hogy a balti forgatókönyvhöz hasonlóan néhány napos szünetet tartana, a lengyel forgatókönyvben a szünet akár néhány hétig is eltarthat. Ez lélegzethozottat juttatja a NATO-t, és időt ad a harci erő kiépítéséhez.

Amikor az orosz erők tömegesen vonulnak fel az ukrán határnál, akkor a konfliktus értékelésénél nagyon fontos a logisztika előkészületek meghatározása, a logisztikai erők felhalmozódásának és az utánpótlási célú raktárak kialakításának a nyomon követése. Ez az orosz szándékok komolyságának értelmezésére a legjobb módszer, nem pedig az oda áttelepített zászlóalj-harccsoportok számbavétele. A logisztikai felkészülés mérete és mértéke pontosan megmutatja, hogy az orosz hadsereg milyen mértékű és mélységű műveletet tervez.

Orosz stratégiai tartalékok

Oroszország megerősítheti a Nyugati Katonai Körzetet az ország más részeiről, hogy növelje annak logisztikai képességeit, de nem sokkal, mert a NATO képes horizontálisan eszkalálni a konfliktust azáltal, hogy fenyegeti a legtöbb orosz hadszínteret. Az orosz vezérkar ezt nem hagyhatja figyelmen kívül. Ennek eredményeként csak az orosz Központi Katonai Körzetet, valamint a Keleti Katonai Körzet egyes területeit nem fenyegeti külső veszély, így csak azok képesek megerősíteni a Nyugati Katonai Körzetet. Az általuk biztosított logisztikai erőket azonban lekötik a velük érkező harcoló erők. Az orosz hadseregben nincs extra tehergépjármű-mennyiség, mert mindegyik hozzá van rendelve harcoló erőkhöz.

Az orosz hadsereg egyik erőssége egy balti vagy lengyelországi háborúban az lenne, hogy képes tartalékosokat és polgári teherautókat mozgósítani. Oroszország még mindig hatalmas mobilizációs kapacitással rendelkezik nemzetgazdaságában, ami a második világháború és a hidegháború öröksége. A civilek mozgósítása a háború megvívására azonban jelentős gazdasági költséggel jár.

Az országon belüli politikai stabilitás megőrzéséhez pedig az kell, hogy az orosz emberek elhiggyék, hogy az országukat védik. Nem fogják eltérni, hogy férjek, fiak és apák Putyin szeszélyére induljanak háborúba. Az orosz kormány utoljára az első csecsen háború (1994–1996) idején támaszkodott erősen a hadkötelesekre és tartalékosokra. Két hónapon belül nagy háborúellenes mozgalom bontakozott ki, melynek élén a katonák anyjai álltak.

Oroszország és a megmászhatatlan tények

Az orosz hadsereg számára nehéz feladat logisztikai szünet nélkül szárazföldi offenzívát végrehajtani több mint 145 km (90 mérföld) távolságban a volt Szovjetunió határain túl. A NATO számára ez azt jelenti, hogy kevésbé aggódhat egy balti államok vagy Lengyelország elleni jelentős orosz invázió miatt, és nagyobb hangsúlyt fektethet az orosz logisztikai hiányosságok kiaknázására azáltal, hogy távolabb vonja az orosz erőket utánpótlási raktáraktól, és általánosságban támadja az orosz logisztikai infrastruktúra és logisztikai erők szűk keresztmetszeteit. Ez azt is jelenti, hogy Oroszország nagyobb valószínűséggel fog korlátozott mélységű támadást indítani (elfoglalni az ellenséges terület kis részeit), amely logisztikailag fenntartható, 145 km-es hatótávolságon belül esik, nem pedig egy jelentősebb inváziót, az ellenfelet kész tények elé állító, nagyszabású műveleteket kiváltó stratégiát kockáztatni.

Orosz szemszögből nem úgy tűnik, hogy az ellenfelet kész tények elé állító, Lengyelországon át indítandó, nagyszabású, nagy mélységű műveleteket vagy villámháborút tervezve építik ki logisztikai erőit. Ehelyett az orosz kormány ideális hadsereget alakított ki az „aktív védelem” stratégiájához. Az orosz kormány olyan fegyveres erőben gondolkodik, amely kiválóan alkalmas a hazai földön vagy határai közelében harcolni, és nagy mélységű tűzcsapásokat alkalmazni. Nem képes azonban tartós szárazföldi offenzívára messze az orosz vasutaktól jelentősebb logisztikai leállás vagy a tartalékok tömeges mozgósítása nélkül.

Oroszország szándékait jelenleg egyre nehezebb megfejteni. Mindazonáltal, ha elemezzük a katonai logisztikai képességeit, akkor a NATO betekintést nyerhet abba, hogy mit tervezhet Moszkva a következő lépésben – és mit tehet a Szövetség saját érdekei védelmében.

MI VOLT A HIBA AFGANISZTÁNBAN?⁴

A szerzőről: Dr. Todd Greentree egykori külügyminisztériumi hivatalnok, politikai-katonai beosztásban szolgált öt konfliktusos országban, köztük Salvadorban (1980–1984) és Afganisztánban (2008–2012). Az Oxfordi Egyetemen a háború fókuszának változó természetét kutató központ (Changing Character of War Center) tagja, emellett az Új-Mexikói Egyetem Globális és Nemzetbiztonsági Politikai Intézetében tanít. Publikált a Közép-Amerikában lezajlott felkelésekről és azok leverésének tanulságairól, valamint számos cikket írt Afganisztánról, amelyek a Stratégiai Tanulmányok folyóiratában (Journal of Strategic Studies), a War on the Rocks honlapon és másutt jelentek meg.

Az afgán háború kritikusan azt állították, hogy az mindig is megnyerhetetlen volt. Ez a cikk azzal érvel, hogy a háború abban a formájában volt megnyerhetetlen, ahogyan megvívták, és alternatív megoldást keres a Salvadorban lezajlott felkelések és azok leverésének tanulságai alapján. Megállapítja, hogy a stratégia politikai és katonai diktátumának tiszteletben tartása szükségtelessé tette volna az Amerikai Egyesült Államok leghosszabb külföldi háborúját, és figyelmeztetést intéz azokra a háborúkra vonatkozóan, amelyeket az amerikaiak a jövőben megvívhatnak.

⁴ Todd Greentree: What Went Wrong in Afghanistan? The US Army War College Quarterly: Parameters Vol. 51, No. 4, 17. 11. 2021., 7–21. <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3088&context=parameters> (Letöltés időpontja: 2021. 12. 13.)

A kudarc megítélése

Mi történt Afganisztánban? Miért veszített egy minden hatalmi eszköz tekintetében túlsúlyt élvező, győztes háborúira büszke nemzet egy alsóbbrendű és népszerűtlen szélsőséges mozgalommal szemben? Ez a forgatókönyv nem az első alkalom volt, hogy az Amerikai Egyesült Államok bajba kerül, és nem valószínű, hogy ez volt az utolsó ilyen beavatkozás. Az öngerjesztett vereség komoly probléma, mert nincs garancia arra, hogy legközelebb elkerülhetők lesznek a következmények, különösen, ha ismét figyelmen kívül hagyjuk a stratégia alapvető parancsait. Emiatt bölcs dolog megjegyezni, hogy a megvívott háborúk előrevetíthetik a jövő háborúit, még akkor is, ha az Amerikai Egyesült Államok a nagyhatalmi versenyre és egy nagy háború kilátására helyezi a hangsúlyt. Az afgán háborút rendkívül jól dokumentálják a hiteles történetek, az afganisztáni újjáépítési különleges főmegbízott hivatalos jelentései, valamint a háború empirikus problémáit vizsgáló társadalomtudományi kutatások.

A katonai vezetők és politikusok nyomós okokat hangoztattak amellet, hogy folytassák a műveleteket Afganisztánban, holott a tálibok előrenyomulásának megállítása valószínűtlennek tűnt, de az érvek nem ingatták meg Joe Biden elnök azon meggyőződését, hogy Afganisztán már nem éri meg az árát, még akkor sem, ha a távozás a terrorizmus növekedésének és sok afgán javát szolgáló haladás feladásának a kockázatával jár. Bármilyen becstelen is volt a végkifejlet, az elnök döntése, hogy szeptember 11-ének huszadik évfordulója alkalmából kilép, legalábbis egyelőre elvonta az Amerikai Egyesült Államok figyelmét a fokozódó nagyhatalmi versenyről. Bár a kivonulás – rövid távon – kínosnak tűnik, annak is igaza van, aki szerint az afgán háború hosszú távú megítélése továbbra is korai. Sajnos nem túl korai a stratégiai kudarc közvetlen árát felmérni: legalább 2324 amerikai katona esett el, és ezer milliárd dollárnyi volt a kiadás, nem számítva három tucat koalíciós tagnak a veszteségeit. A szankcionált erőszak aránytalanul nagy volt, mintegy 160 ezer afgán személy halt meg a 2001. szeptember 11-én elhunyt 2996 emberrel szemben. Egy túlságosan ambiciózus demokratikus államépítési projekt romokban hever. Az iszlám szélsőségesek megerősödtek ahelyett, hogy gyengültek volna; és egy instabil régióban vákuum alakult ki, amelyet olyan ellenséges felek töltenek be, mint Kína, Irán, Pakisztán és Oroszország.

A cikk szerzője ahhoz, hogy számba vegye Amerika elhúzódo elkötelezettségét e véres, zűrzavaros háború mellett, egy fontos kritériumot vizsgál: az eredményeket. Milyen mértékben érte el az Amerikai Egyesült Államok a politikai céljait Afganisztánban? A kivonulás hívei hangsúlyozzák, hogy bármilyen vitás kimenetelű is volt, a terrorellenes hadműveletek teljesítették azt az eredeti célt, hogy kellően meggyengítsék az al-Kaidát és más terrorista szervezeteket. Azt állítják továbbá, hogy a háború végig megnyerhetetlen volt, és hiábavaló volt a folyamatos részvétel a tálibok elleni küzdelemben. Bármilyen meggyőzők is ezek az ítéletek, nem veszik kellőképpen figyelembe azokat a politikai, stratégiai és teljesítménybeli hiányosságokat, amelyek a stratégiai kudarcot okozták. Mennyire pontosan képzelték el az amerikai kormányzatok a háború természetét és jellegét? Megfontolták-e a választott cselekvési mód alternatíváit? Mennyire volt időszerű az újraértékelés és az alkalmazkodás? Optimálisan kezelték-e a kapcsolatokat a szövetségesekkel és a partnerkormányal? Mennyire használták hatékonyan a hatalom eszközeit? Az Amerikai Egyesült Államok a saját érdekei ellen cselekedett?

Az afganisztáni háború megnyerhetetlen volt – úgy, ahogyan vívták

Egy másik kulcsfontosságú értékelés az eredményekkel kapcsolatban nyilvánvaló – a kudarc nem volt elkerülhetetlen. Az afgán háború megnyerhetetlen volt – úgy, ahogyan megvívták. Bár gyakran figyelmen kívül hagyják, Amerika leghosszabb külföldi háborúja nem 2001-ben

kezdődött, hanem több mint 40 évvel ezelőtt a globális hidegháborún belüli konfliktusként. Amikor a szovjetek 1979 decemberében megtámadták Afganisztánt, belekeveredtek egy tartós beavatkozásba, hogy stabilizálják a kommunista forradalmat, amely szembesült az iszlám ellenreakciójával, és irányíthatatlanná vált. Míg Washington számos szankciót vetett ki Moszkva megbüntetésére, felfegyverezte a mudzsahedeket, akiket Carter elnök „szabadságharcosoknak” nevezett. Ők együtt erősödtek Ronald Reagan elnök és a CIA támogatásával, akik programot indítottak az iszlám szélsőségesek – többek között Oszama bin Laden – megtartására.

A mudzsahedek az afgán háborút a szovjetek „vérző sebévé” változtatták, és 1989-ben kivonulásra kényszerítették őket, ezzel 1991-ben hozzájárultak a szovjet rendszer csődjéhez és összeomlásához. A leghívebb tagok tálibokká reformálták magukat, és Pakisztán segítségével a rend helyreállítása érdekében kampányoltak Afganisztánban. Vallási központjuknak Kandahárt foglalták el, majd 1996 szeptemberében Kabult. Iszlám Emirátusnak nyilvánítva magukat brutális fundamentalista rezsimet indítottak el, amelyet a saria igazságszolgáltatás durva formájával irányítottak. Üdvözölték bin Laden visszatérését is. A mudzsahedek Amerika célját szolgálták, és akkoriban senki sem hangoztatta komoly aggodalmát az iszlám dzsihád veszélyeivel kapcsolatban. Tisztánlátásra lett volna szükség ahhoz, hogy észrevegyék, a hidegháborúnak ezek a magvai hogyan hozzák meg a terrorizmus mérgező gyümölcsét 2001-ben. Ugyanilyen elképzelhetetlen volt, hogy az Amerikai Egyesült Államok afganisztáni intervenciója – akárcsak a szovjetek botladozása – több tucat koalíciós tagot magával rántva, 20 évnyi afgán tragédiát okoz.

A váratlan események nem fedhették el a központi problémát: Afganisztán megnyerhetetlen volt – úgy, ahogyan harcoltak ellene. Az *Enduring Freedom* művelet jól indult. Az afganisztáni invázió 2001. október 7-én kezdődött, jogos okkal és világos célokkal, ahogy George W. Bush főparancsnok elrendelte: megsemmisíteni az Amerikai Egyesült Államokat szeptember 11-én megtámadó al-Kaidát, és megdönteni az Iszlám Emirátust, amely befogadta őket. Az 1980-as évekhez hasonlóan a CIA élen járt kisszámú félkatonai egységek bevetésével, akik az amerikai és a szövetséges különleges műveleti erők mellett precíziós irányítású fegyverekkel felfegyverzett repülőgépekkel támogatták a szövetséges afgán szárazföldi erőket északon és délen. December elejére felszámolták az al-Kaidát és a tálibokat. Ez egy hagyományos győzelem volt, amit nem szokványos eszközökkel értek el.

A politikai-diplomáciai fellépés kiegészítette a katonai sikereket. Miközben a légi és a földi hadműveletek folytatódtak, a tárgyalások során újraalkották Afganisztánt mint iszlám köztársaságot, és támogatták Hamid Karzai ideiglenes elnököt. Ebben a korai szakaszban az erő és a diplomácia harmóniában működött. A modell nem a proxyháború volt, hanem egy közös vállalkozás, amelyben a nagy aszimmetriák és a merőben eltérő kultúrák ellenére a nemzetközi és az afgán partnerek megosztottak erőforrásokat, kockázatokat és közös érdekeket – legalábbis elvben.

E vállalkozás után irányt tévesztettek. 2001 decemberében bin Laden Pakisztánba menekült. 2002 márciusában az *Anaconda* művelet a távoli, hideg és magasan fekvő Shah-i-Kotvölgyben felszámolta az al-Kaida és a tálibok végső ellenállását. A váratlanul nehéz és elhúzódó csata azonban előrevetítette a megfoghatatlan és elszánt ellenséggel való küzdelem kihívásait Afganisztán nehéz terepviszonyai között. Politikai oldalon a közös vállalkozás gyorsan bajba került, és soha nem konszolidálódott teljesen. Afganisztán többnemzetiségű iszlám lakossága, törekeny politikai klánjaival, illetve a háború és a rossz kormányzás által korrodált társadalmával rosszul párosult a nyugati államépítési erőfeszítések által előirányzott intézményi és liberális átalakulással. A jelentős fejlődés ellenére ez a keveredés a legrosszabbat hozta: átható korrupciót, amelyet több milliárd dollárnyi külföldi segély

táplált; több szereplő – köztük az Amerikai Egyesült Államok – egyszerre versengett egyes hadurak korlátozásáért vagy éppen mások felkarolásáért; feloldhatatlan súrlódások keletkeztek egy félig kigondolt demokrácia és egy hipercentralizált állam között, amelyet egy kvázi monarchikus előjogokkal, de korlátozott hatalommal rendelkező elnök vezet. 2009-re a bizalom olyan mélyen megromlott, hogy Karl Eikenberry nagykövet két szigorúan titkosított üzenetet küldött személyesen Hillary Clinton külügyminiszternek, melyekben számos panaszt fogalmazott meg az afgán partnerekkel kapcsolatban, és bírálta Karzai elnököt is mint „nem megfelelő stratégiai partnert”.

A rend megteremtésének elsőbbséget kellett volna élveznie, az Amerikai Egyesült Államok stratégiai magatartása azonban az instabilitás forrásává vált. Az úgynevezett globális terrorizmus elleni háborút kétszeresen félreértelmezték – egyrészt a jó és a rossz egzisztenciális harcaként, másrészt a terror elleni háborúként (márpedig a terror egy módszer, nem pedig ellenfél). Kritikus módon az amerikai hatalom összekeverte a tálibokat az al-Kaida vadászataival. Irak megszállásának, illetve a demokráciának a Közel-Keletre történő behozatalának terve Afganisztánt másodlagos szintérré redukálta, és a szövetségeseket akaratlanul is nem egy, hanem két ingoványba juttatta.

Az amerikai vezetők inkább a terroristák elleni harcot helyezték előtérbe, az úgynevezett nemzetépítést a kisebb hatalmakra bízták. Miközben a különleges műveleti erők a terrorizmus elleni globális háborút vívták, a koalícióhoz csatlakozott kisebb országok az ISAF keretében a fennmaradó *ad hoc* feladatokat végezték, például a tartományi újjáépítési csoportokban. A Bush-kormány vonakodva beleegyezett, hogy ezekbe a szélesebb körű vállalkozásokba fektessen be, de folyamatosan túlbecsülte mind az erő alkalmazhatóságát, mind pedig Amerika képességét, hogy átalakítsa Afganisztán természetét.

Alkalmi gerillák és alkalmi ellenfelkelők

Az egyik tévhit a másikhoz vezetett: az al-Kaida vereséget szenvedett, maradványai szökésben voltak; a tálibok felhagytak a harcokkal, emirátusukat megdöntötték; a helyzet stabilizálást követelt. A rendteremtés azonban ellentmondott a terroristavadászatnak. Ahogy a külföldi erők beáramlottak, keresték a harcot. A tálibok oldalára állt pastuk többsége csekély rokonszenvvel viseltetett az al-Kaida arabjai iránt, és nem is érdekelte őket a nemzetközi terrorizmus; elfogadták a koalíciós erőket, mert azt ígérték, hogy véget vetnek az afganisztáni káosznak. Mindazonáltal minden korábbi és feltételezett tálib a válogatás nélküli koalíciós hajtóvadászat célpontjává vált. Miközben a pastu törzsi földek zugaiból kiirtották a harcosokat, olyan incidensek történtek, mint a násznépek és kormányzati delegációk sorozatos bombázásai. A harcok pedig több tízezer civil áldozatot követeltek az évek során. A nép sérelmei egyre nőttek, és a felkelés újraéledt. David Kilcullen, a felkelés elleni műveletek ausztrál szakértője fogalmazott meg egy találó aforizmát: „Az afgánok alkalmi gerillák voltak, akik azokkal a külföldi hitlenekkel harcoltak, akik történetesen az ő területükön voltak.” Ugyanez fordítva is igaz volt.

Pontosan milyen eredményt vártunk a tálibok elleni harctól? A küldetés homályossá és háttározatlan végűvé vált, összetévesztve a terrorizmus elleni küzdelemmel, de valamiképpen stabil és demokratikus Afganisztánt kívántak felépíteni azáltal, hogy legyőzzék azokat a felkelőket, akik nem jelentenek közvetlen veszélyt az Amerikai Egyesült Államokra és partnereire. Az sem volt világos, hogy az eszközök hogyan egyeznek a célokkal: ez a stratégiai hibák alapvető forrása. Két évtizeden át az ISAF küzdött a kezdeményezésért, stabilizáció és újjáépítési küldetéseket hajtott végre, de soha nem tudta feladni a harci műveleteket.

Az erő alkalmazhatóságának korlátai abban rejlettek, amit Rupert Smith brit tábornok úgy nevezett, hogy „háború a nép körében”. Amerikának 2006-ig tartott, amíg felismerte a tálibok átcsoportosítását, majd további három évbe telt, beleértve az elnökválasztást, majd közel egy évnyi tanulást és tanácskozást, mielőtt az Amerikai Egyesült Államok alkalmazkodott, és megjelentek azok a szabályzatok, amelyek segítséget nyújtottak a parancsnokoknak a felkelés elleni műveleteik tervezésében és végrehajtásában.

2009-ben a Fehér Ház új stratégiát hirdetett, ami valójában a „külföldi belső védelem”, valamint a „belső védelem és fejlesztés” doktrínák megkésített újjáéledését jelentette. A tálibok megerősödésével azonban nemigen volt más választás, mint – ahogy azt 2009 decemberében Barack Obama elnök bejelentette – 130 ezer főre emelni az amerikai és a koalíciós csapatok létszámát Afganisztánban, az afgán biztonsági erők létszámát pedig 400 ezer főre tervezték. Egy rövid időre a haderőarány összhangba került, hogy megfordítsa a romló biztonsági helyzetet.

Bár az Amerikai Egyesült Államok nemzetbiztonsági rendszere működni látszott Afganisztánban, az elképesztően széttagolt intézményi apparátus számtalan ellentmondást kezeletlenül hagyott, és bonyolultabbá tette a háborús helyzetet. Például az amerikai hadsereg annyira a háborúra koncentrált, hogy a pénz „fegyverrendszerre” vált, míg a külföldi segélyek az állam korruptségát és függőségét erősítették. A kábítószer, az illegális ópiumtermelés továbbra is az ország második legnagyobb bevételi forrása volt, amelynek nagy része a tálibok kasszájába folyt be. Az Amerikai Egyesült Államok jócskán fizetett Pakisztán együttműködéséért, miközben hiányzott a befolyása ahhoz, hogy megállítsa a tálibok kettős támogatását.

Az őszinte szándékok ellenére az Amerikai Egyesült Államok soha nem kerekedett felül a George W. Bush vezette eredeti irányvonalon. Amerika számára Afganisztán egy csatátér maradt, és nem egy ország. Ezt a hasonlatot mi sem jelképezte jobban, mint az országot körülvevő ISAF-erődítmények. Bármennyire is alkalmasak voltak a csapatok védelmére és hadművelési platformként való szolgálatra, ezekből a mindenütt jelen lévő HESCO típusú gyorstelepítésű építőelemekből hiányzott az egyetlen üzenet, amelyre az afgánoknak leginkább szüksége volt: a tartós elkötelezettség érzése.

A tárgyalásokkal folytatott hosszas kacérkodás után a mindenütt jelen lévő afgán–amerikai közvetítő, Zalmay Khalilzad 2020 februárjában végül megtalálta a kivonulást igazoló magyarázatot, amely azonban gyengécske volt. A megállapodás legitímálta a tálibokat azáltal, hogy közvetlenül foglalkozott vezetőivel, megalázta a kormányt azzal, hogy kizárta a tárgyalásokból, és kötelezte Washingtonot a teljes kivonulásra azon kétes tálib ígérek alapján, hogy az elszakad az al-Kaidától és nemzeti béketárgyalásokat folytat.

Tévedés az a kritikátlanul elfogadott állítás, hogy Afganisztán valamilyen módon végtelen háború volt. Minden háború véget ér; leginkább az számít, hogy hogyan végződnék. A kivonulás nem a háború befejezése, és a tárgyalásos kivonulás nem tárgyalásos béke. Ezek stratégiai választás kérdései. Három elnök – Bush, Obama és Trump – is szerette volna csökkenteni a tétet Afganisztánban, de nem tette meg. A Biden-kormányzat végül határozottan megtette ezt. A kivonulás, amelyet a helyi kormány gyors összeomlása és a tálibok győzelme kísért 2021 nyarán, csupán a csúcspont volt.

Lehetett volna Afganisztán egy siker a bukás helyett?

Hozhatott volna Afganisztán sikert a kudarc helyett? Volt rá precedens. Az 1980-as években Salvador volt az Amerikai Egyesült Államok egyetlen jelentős elkötelezettsége a felkelésellenes küzdelemben Vietnám és az afganisztáni, illetve iraki háborúk között. A beavatkozás véres,

zavaros és ellentmondásos volt, de sikerrel járt. Nem egyszerűen a véletlen köti össze a salvadori háborút Afganisztánnal. Az 1970-es évek végén mindkét ország instabilitásba süllyedt. Akkor a Carter-kormányzat megkezdte az afgán mudzsahedek felfegyverzését és megalapozta az amerikai támogatást a közép-amerikai felkeléstámogató és felkelésellenes műveletek terén.

1979 nyarán a sandinista párt győzelmet aratott Nicaraguában az ottani, amerikai támogatást élvező diktátor felett. A szomszédos Salvadorban is ért egy baloldali felkelés. Hogy elkerüljön egy újabb közép-amerikai veszteséget, a Carter-adminisztráció kihasználta az 1979. októberi reformista puccsot, hogy kényelmetlen partnerséget alakítson ki a salvadori fegyveres erők és a Kereszténydemokrata Párt között azzal a céllal, hogy egy demokratikus államot építsenek fel, ahol korábban egyetlen ilyen sem maradt fenn. Az új kormány változást kínált, de biztonsági erők és a jobboldali szélsőségesek által támogatott állami terrorizmus is megtette a hatását, hiszen a halálosztagok felszámolták a forradalmárokat, és félelmet keltettek a lakosságban. 1981-re a háború elhúzódó felkeléssé fajult. A következő három évben ez folytatódott. A változást az jelentette, hogy Washington elkötelezte magát egy politikai-katonai stratégia mellett, amelyet „reform elnyomással” néven emlegettek, és ahol a felkelésellenes tevékenység kiegészítette és megerősítette az államépítést.

Vietnám tragédiája még mindig friss emlék volt az amerikai közvélemény és a fegyveres erők körében, és jelentős stratégiai korlátnak bizonyult. Reagan biztosította a nyilvánosságot, hogy nem áll szándékában amerikai csapatokat harcba küldeni Közép-Amerikába. Ez volt a „vörös vonal”, amit Amerika nem volt hajlandó átlépni. Az erő alkalmazása helyett a figyelmet a salvadori fegyveres erők kiképzésére és segítésére összpontosították. Az 1980-as évek közepére az egymást követő választásokat nagy részvétellel tartották még a vitatott területeken is, és a helyi hadsereg teljesítménye fokozatosan javult. Az Amerikai Egyesült Államokban enyhült az aggodalom, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy a helyzet nagyjából stabilizálódott. A győzelem – valójában a háború befejezésének bármilyen formája – nem volt már cél Közép-Amerikában, ahogy később Afganisztánban sem. Maga a hidegháború is egy nyílt végű konfliktus volt. És bár Salvador kérdése okozott még kongresszusi vitákat, Reagan és Bush is képes volt kezelni a beavatkozást. A chapultepeci békeszerződés 1992-es aláírásával a háború végleg véget ért. A salvadori polgárháború elhúzódott, de nem volt végtelen.

A háború afganisztáni módja

Afganisztánban létezett konkrét lehetőség a megoldásra, de azt elutasították. 2001. november közepére a tálibok Kabul elhagyásával jelezték emírségük bukását. Omar molla, a tálib hívek parancsnoka Kandahárból Pakisztánba menekült. Ennek a győzelmi pillanatnak és az új afgán kormány megalakulásának Bonnban a háború befejezéséhez kellett volna vezetnie, de sajnos nem így történt. Miközben a koalíciós erők ellenségeket kerestek, és az amerikai harcmodort követték, valami más történt. A nagyon eltérő afgán harcmodornak megfelelően tálibok ezrei, a korábbi kabinet minisztereitől a fiatal újoncokig felhagytak a küzdelemmel, és bevonultak, hogy hűséget esküdjenek a győztes oldalnak. Karzai újkori kormánya kész volt beleegyezni abba, hogy nem büntet. Szinte az összes tálib pastu nemzetiségű volt. Targyalásra törekedve elismerték új vezetőjüket, Hamid Karzai tekintélyét, aki osztozott iszlám identitásukban és hagyományos legitimitációval rendelkezett mind a popalzai törzsből származó dél-pastu arisztokratáknak, mind pedig a bonni loja dzsirga konszenzusos támogatása miatt.

Karzai régóta kapcsolatban állt a tálibokkal. Annak ellenére, hogy 1999-ben meggyilkolták az apját, és alig hetekkel korábban megpróbálták megölni, „testvéreimnek” nevezte őket. Bármennyire is érthetetlen volt ez a megbékélés a nyugatiak számára, illeszkedett az afgán politika gördülékeny pragmatizmusához, és stratégiai jelentőségű volt. A szándék az volt,

hogy megnyugtassák és elválasszák őket pakisztáni pártfogóiktól, közben megszilárdítsák Karzai vezetését, és megteremtsék az alapot Afganisztán stabilizálásához.

Amikor Karzai és más afgánok támogatták néhány tálib képviselő meghívását a bonni konferenciára, a Bush-kormányzat megvétózta az ötletet. A tapasztalt ENSZ-tárgyaló, Lahdar Brahimi később „eredendő bűnnek” nevezte ezt a tettet. Az Amerikai Egyesült Államok vezetői egyszerűen nem voltak felkészülve annak elfogadására, hogy a győzelem utáni nagylelkűség a legjobb módja a háború befejezésének és a rend megteremtésének Afganisztánban. Ehelyett a CIA és a különleges műveleti erők, valamint a készséges afgán partnerek hozzáláttak a tálibok meggyilkolásához vagy elfogásához, ezzel felkelést provokáltak ott is, ahol az addig nem létezett.

Washingtonnak és szövetségeseinek a rend helyreállítására, a kiképzésre és egy fenntarthatóbb létszámú, talán 50 ezer fős afgán biztonsági erő támogatására kellett volna összpontosítaniuk. Hallgatnunk kellett volna az afgánokra; az ő háborújukat be kellett volna fejezni. Ehelyett az amerikaiak az irányítás átvételével örvénybe kerültek. Ahogy Clausewitz megjegyezte, „a háborúban a túl kicsi erőfeszítés nemcsak kudarcot, hanem kárt is eredményezhet”. Ugyanez igaz a túlzott, oktalanul alkalmazott erőre is.

Következtetés: a józan ész kudarca

Az afgán háborúban a stratégiai kudarc nem arról szólt, hogy a gyengék hogyan győznek, hanem arról, hogy az erősek hogyan veszítenek. Ez nem volt sem előre elrendelt, sem a véletlen műve. A terrorizmus elleni küzdelem sürgőssége ellenére a tálibok elleni háború kudarcot vallott, és nem a nemzeti érdeket szolgálta. A probléma lényege ismét az amerikai külpolitika régóta bizonyított és nagyrészt figyelmen kívül hagyott túlmilitarizálása volt. A salvadori modell használatával – amely kiegyensúlyozta a politikai és a katonai stratégiákat, miközben távol tartotta az amerikai csapatokat a harctól – elkerülhették volna a szükségtelen háborút.

Ha az amerikai hadsereg volt a kudarc eszköze, akkor a hiba az afganisztáni helyzet félreértése és a stratégia alapvető előírásainak figyelmen kívül hagyása volt. Itt a felelősség az Amerikai Egyesült Államok kulcsfontosságú döntéshozóira hárul, akik azt hitték, hogy katonai ügyekben urai a technológia által vezérelt forradalomnak. Nem korlátozta őket az a politikai kényszer, amely távol tartotta a harcoló erőket Salvadortól, és mint az Amerikai Egyesült Államok vezetői, akik figyelmetlen arroganciával vitték véghez a katasztrófát Vietnámban, zseniálisak lehettek volna, de meggondolatlanul viselkedtek. Legközelebb jobban lehet és kell is csinálni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- De Hoop Scheffer, Alexandra – Quencez, Martin: *The US in NATO: adapting the Alliance to new strategic priorities*. NDC Policy Brief No. 17. NATO Defense College, 27. 10. 2021. <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1621>
- Greentree, Todd: *What Went Wrong in Afghanistan?* The US Army War College Quarterly: Parameters Vol. 51, No. 4, 17. 11. 2021., 7–21. <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3088&context=parameters>
- Vershinin, Alex: *Feeding the bear: A closer look at Russian Army logistics and the fait accompli*. War on the Rocks, 23. 11. 2021. <https://warontherocks.com/2021/11/feeding-the-bear-a-closer-look-at-russian-army-logistics/?fbclid=IwAR02pm4J4iyTwt9gK1Acthd09z6QRmA4pVzsJel1x0v2miCligq9U7iy8>